

študentska raziskovalna naloga
prejeto: 2007-10-21

UDK 316.77:654.197

OPAZOVANJE POJAVOV PREKINITEV IN OBTOŽEVANJ NA PRIMERU POGOVORNIH ODDAJ TRENJA IN POD ŽAROMETOM

Ines BEGUŠ

Bevkova ulica 2, SI-5270 Ajdovščina
e-mail: ines.begus@gmail.com

IZVLEČEK

Med soočenji v javnih razpravah na televiziji je pogosto mogoče zaslediti elemente konfliktnih situacij, ki so posledica čustvene reakcije znotraj posameznika. Na ta način govorci branijo svoja stališča oziroma skušajo negativne lastnosti, ki so jim bile pripisane s strani sogovorca, ovreči s svojimi argumenti. Namen prispevka je ugotoviti, zakaj prihaja do takih konfliktnih situacij in kako pogoste so. Postranski, vendar pomembni dejavnik pogovornih oddaj so moderatorji, ki so načeloma nevtralni v debati in spodbujajo govorce k čim širšim odgovorom.

Ključne besede: medosebna komunikacija, obtožbe, prekinitve, čustva

OSSERVAZIONE DELLE INTERRUZIONI E DELLE ACCUSE DURANTE I DIBATTITI TV OSPITATI DALLE TRASMISSIONI "TRENJA" E "POD ŽAROMETOM"

SINTESI

Durante i confronti nei dibattiti pubblici in televisione si osservano spesso elementi di situazioni conflittuali che sono una conseguenza delle reazioni emotive nel singolo individuo. In questo modo gli oratori difendono le proprie posizioni, ovvero cercano di confutare esponendo i propri argomenti le caratteristiche negative ascritte loro dall'avversario. Lo scopo del contributo è capire cosa provochi queste situazioni di conflitto e quanto queste siano frequenti. Un fattore marginale ma comunque importante delle trasmissioni che ospitano i confronti è rappresentato dal moderatore che è di norma neutrale e sprona gli oratori a fornire risposte quanto più esaurienti.

Parole chiave: comunicazione interpersonale, accuse, interruzioni, sentimenti

UVOD

Javno komuniciranje spada med komunikacijske procese, za katere je značilna čustvena in jezikovna interakcija med dvema osebam pred širšim občinstvom. Osebe lahko svoja stališča seznanjajo javnost prek medijskih transferjev, kot so radio, televizija in drugo, kjer povezovanje različnih mnenj na isto temo pripada moderatorju. Naloga voditelja v pogovorni oddaji je poleg soočenja oseb, zaradi česar mora ohraniti status nevtralnega člana v debati (Dersley, Wootton, 2000), tudi soustvarjanje oddaje.

Osnovna značilnost javnega komuniciranja je medosebno komuniciranje (Livingstone, Lunt, 1994; Dersley, Wootton, 2000; Ule, 2005), pri katerem gre za osebni stik dveh ali več subjektov, ki si v mnenjih pogosto niso enotni. Nestrinjanje velikokrat privede do konfliktnih ter čustvenih reakcij, ki nastanejo zaradi želje po nadvladi argumentov in se po jakosti ter načinu izražanja razlikujejo od vsakega posameznika posebej (Vatovec, 1968). Del teh konfliktnih situacij zajemajo prekinitve, ki nastanejo kot nenaden govorčev odziv na sogovorčevu trditve zaradi nestrinjanja ali občutka ogroženosti (Pinter et al., 2006). Govorec se namreč pogosto odziva na določen argument z verbalno agresivnim¹ vstopom v besedo sogovorca z namenom, da bi slednjega dopolnil ali ovrgel njegovo trditve in predstavil svojo.

Agresivna prekinitve lahko vsebuje elemente obtoževanja, s katerimi prekinitelj preusmeri pozornost in na ta način prenese odgovornost na drugo osebo. Iz tega lahko sklepamo, da pojava prekinitve in obtoževanja nastopata v debati samostojno ali v nekem vzročno-posledičnem razmerju, kjer delujeta bodisi vzajemno bodisi odvisno drug od drugega. Prekinitve tako lahko nastanejo kot vzrok ali posledica obtožb in obratno, lahko pa so zgolj dejavnik, ki se zgodi kot del komunikacijskega procesa.

Obema pojavoma so skupni emocionalni odzivi, ki se kažejo skozi različna (ne)verbalna sredstva in lahko na sogovornika vplivajo tako pozitivno kot negativno, odvisno od njegovega načina sprejemanja takšnih čustvenih reakcij.

Prispevek je usmerjen k prikazu in proučevanju značilnosti obtoževanja in prekinjanja v medosebnih dialogih na osnovi transkriptov dveh pogovornih oddaj, preko katerih je bila predhodno s pomočjo izdelanih kodirnih listov opravljena analiza besedil in interpretacija rezultatov.² Obe oddaji predstavljata aktualne dogodke časa, v katerem sta bili posneti. Oddaja, ki jo je

pripravila RTV Slovenija 31. januarja 2006, je potekala na temo zavarovalnice Vzajemne, medtem ko so se v oddaji televizijske hiše POP TV Trenja dne 4. septembra 2003 strokovnjaki ukvarjali s problemom pomorske meje med Hrvaško in Slovenijo. Pri tem se prispevek osredotoča predvsem na opazovanje pogostosti pojavljanja obtožb in prekinitev, načinov izražanja ter vzročno-posledičnih razmerij med pojavoma.

Metodološki problem, ki se pojavlja med opazovanjem obeh pojmov, so emocionalna izražanja. Čustvene reakcije niso nujno realni odraz emocionalnega stanja posameznika. Ta lahko čustva omili, jih prikriva, prikaže neprizadetost in drugo, zato je opazovanje čustvenih izrazov oteženo oziroma izrazov čustev ni bilo mogoče kvalitativno opazovati. Poleg tega je iz transkriptov pogovornih oddaj težko določati glasovne strukture, kot so intonacija glasu, hitrost, ritem govorjenja, ki se jih sicer pri analizi diskurzov lahko opazujemo (Verschueren, 2000).

MODERATORJEVA VLOGA V JAVNIH RAZPRAVAH NA TELEVIZIJI

Pojave prekinitev in obtožb zasledimo v pogovorih, ki potekajo tako v zasebnem kot javnem prostoru pred občinstvom. Debate, namenjene širši javnosti, spremljamo prek radijskih ali televizijskih oddaj, kamor uredniki povabijo sogovorce, ki si med seboj izmenjujejo nasprotujoča si mnenja. To pogosto privede do nesoglasij med povabljenimi in s tem tudi medsebojnega očitjanja v obliki nenadnih posegov v besedo oziroma prekinitev ali medsebojnega obtoževanja (Dersley, Wootton, 2000).

Potek javnih razprav ter vsebina pogovorov, ki potekajo v oddajah, vodi moderator tako, da z vprašanji in izjavami skrbi za potek oddaje in daje vsem gostom razprave enake možnosti za podajanje stališč (Dersley, Wootton, 2000). Moderator praviloma s svojimi pogledi in mnenji ne sme sodelovati v debati, ampak mora ohranjati status nevtralnega člana v diskusiji. Potek ter vsebina razprave sta voditelju že vnaprej znana, obenem pa od moderatorja pričakujemo, da bo prisotno občinstvo vključil v debato.

Poseganje v besedo je značilno predvsem za moderatorja in nemalokrat med sogovorcema v dialogu. Prekinitve se izraža v obliki novega vprašanja ali z dopolnitvijo govorčeve trditve, o kateri poteka debata. S posegom v besedo voditelj deluje predvsem stimulatивно na gosta, da ta poglobi in natančneje obrazloži svoje argumente, ki jih zagovarja v pogovoru. Izrazi ogro-

1 Agresivnost se v družbi pojavlja kot dejavnik, ki prispeva k sporom v medosebnih odnosih. Od posameznika je odvisno, kakšna bo njegova stopnja reakcije, kar sogovorniku posreduje z neverbalno komunikacijo (kretanje, mimika), impulzivnostjo itd. (Verschueren, 2000). Hayes in Orrel povezujejo agresivnost s frustracijo, ko ljudje, ki ne morejo doseči svojega cilja, reagirajo agresivno na način "grešnega kozla", kar pomeni, da v stanju jeze prenesejo negativno čustvo na nekoga drugega (Hayes, Orrel, 1998).

2 Kodirni listi so kot priloga dodani k poročilom dveh raziskav, in sicer Beguš (2006) in Pinter et al. (2006).

ženosti v smislu agresivnih izjav in protiargumentov ter obtožb so v takih primerih redki (primer 1) in se pojavljajo pogosteje med gosti v pogovorni oddaji.

Primer 1:

D.A.: Vi ste obe statistiki objavili in tako je videti, da je 160 odstotkov glasovalo.

MODERATOR: Ne, zdaj ste vi malce zlonamerni itn., ravno zaradi tega, da ste zlonamerni, ravno zaradi tega sem ponovil vprašanje, sem ga ponovno prebral... (Trenja, 4. 9. 2003).

Predstavitev mnenj, tako v javnem prostoru kot pred televizijskim občinstvom, je medosebno komuniciranje, v katerem prihaja do osebnih stikov in hkrati tudi do posredovanj emocionalnih izrazov med govorcem in slušateljem (Livingstone, Lunt, 1994). Moderatorjeva vprašanja lahko le izjemoma izražajo mnenja v obliki citata izjave nekega subjekta, nikakor pa to ne sme biti njegova misel, saj bi tako podprl eno od nastopajočih strani in izgubil položaj nevtralnega. Eno od možnosti za tak voditeljev pristop najdemo v dejstvu, da bi s postavljanjem obtožujočih vprašanj in trditev spodbudil kandidata k bolj natančnemu izražanju v odgovorih, izključiti pa ne smemo verjetnosti, da moderator pri svojem delu ni nepristranski (Morello, 2005).

VLOGA OBTOŽEVANJA V POGOVORNIH ODDAJAH

V javnih razpravah moderatorji pogosto v pogovor vključujejo mnenja različnih govorcev, ki so si po vsebini nasprotna in v debati privedejo do negativnih čustvenih izražanj, kot so očitki, zmerjanje, nestrinjanje. Ta način izražanja z vidika pričujoče raziskave imenujemo obtožbe in jih opredeljujemo kot posledico čustvenega odziva, ki se izraža skozi verbalna sredstva. Obtožbe se v javnem prostoru tvorijo drugače kot v zasebnem, kjer so jezikovno izražene bolj umirjeno (na primer: razočarale so me tvoje izrečene besede), medtem ko se v javnosti oblikujejo bolj direktno in neposredno (na primer: z vašo trditvijo se ne morem strinjati). Emocionalnost se pri teh dejavnikih kaže kot (ne)verbalen transfer krivde med objektoma, kjer prvi subjekt, imenovan obtožitelj, pokaže s sproženjem obtožbe neko čustveno stanje, medtem ko je drugi subjekt-obtoženec tisti, ki je obtožbo sprejel. Obtožba se tako "oblikuje kot izjava oziroma razjasnitev, s katero obtožitelj v debati preusmeri pozornost izven sebe na sogovornika. Prvi slednjega na ta način spodbudi, da

podkrepi, utemelji ali postavi neko trditev, zaradi katere je bil izzvan. Ta vzajemnost se pokaže, ko obtoženi z odgovorom povzroči novo obtožbo, protiobtožbo³ (Beguš, 2006, 157).⁴ Pomembno je, da se obtožbe ne pojavljajo zgolj v dialogu, ampak v okviru debate, saj lahko v pogovornih oddajah obtoženi dobi priložnost za odgovor šele takrat, ko mu moderator to dovoli z repliko.

Obtožbe se najpogosteje pojavljajo kot želja po utemeljitvi nekega odgovora ali kot prelaganje odgovornosti na sogovorca v smislu 'grešnega kozla', kot sta ta pojem razložila Hayes in Orrel (1998), kar lahko vidimo na primeru 2.

Primer 2:

S.P.: ... da v tistem obdobju so ljudje plačali za preko 300 mio. premij in meni osebno in seveda SNS se mi ne zdi prav, da bi vlada po starem, prejšnjem kopitu ta preoblikovanja prenesla na svoj plus oz. na svoj račun. In po naši oceni ...

MODERATOR: ... na svoj plus ... torej kam?

S.P.: To pomeni na paradržavno institucijo, ne v roke delničarjev /.../ Potem pa dovolite, celotna zgodba slovenske tranzicije nas je do sedaj naučila, da so vse dosedanje privatizacije potekale zelo sporno in ponavadi v škodo državljanov in državljanek, ... (Pod žarometom, 31. 1. 2006).

Obtožba, ki se kaže kot utemeljitev, lahko pojasnjuje tudi neko pozitivno vrednost, ki jo govorec pripiše sogovorniku v debati (Vatovec, 1968), kar vodi do sklepa, da je intenzivnost obtoževanja premo sorazmerna s stopnjo naraščanja čustvenega stanja, ki se dogaja v subjektu. Svoje čustveno stanje v primeru obtožbe vsak posameznik prikaže različno. Kot pravita Hayes in Orrell, si govorec, ki ni zmožen doseči cilja zaradi čustvene obremenjenosti, najde sogovorca, na katerega agresivno prenese svojo emocionalno frustracijo. Najpogosteje je povzročitelj obtožb en sam govorec, med katere vključujemo tudi moderatorja. En govorec kot povzročitelj obtožb je pokazatelj mirnega poteka oddaj, vendar imata pri tem pomembno vlogo moderatorja, ko soudeležencu, ki je želel odgovoriti na obtožbo, dovolita repliko šele takrat, ko obtožitelj zaključil svojo misel (primer 3).

Emocije v primeru obtožb omogočajo defenzivno reakcijo na posredovane obtožbe, medtem ko agresivnost "vpliva na kanaliziranje vrednotnih ocen, s pomočjo izbranih jezikovnih sredstev, ki nenehno ohra-

3 Protiobtožba se pojavi takrat, ko obtožba sproži novo obtožbo pri govornikih. Dersley in Wootton sta v eni od svojih raziskav proučevala protiobtožbe (v svoji študiji uporabljata izraza "complaint" in "occusation"), v kateri sta potrdila, da se protiobtožba pojavi kot obramba na očitek. Ob tem lahko obtoženi sprejme tožbo, ki ga bremeni, ne da bi sprožil protiobtožbo (Dersley, Wootton, 2000).

4 Avtorica se sklicuje na raziskavo in članek z naslovom Vloga obtoževanja v pogovornih oddajah na televiziji (Beguš, 2006), kjer je obtoževanja že podrobneje raziskala in obrazložila.

njajo napetost komunikacijske dinamike" (Beguš, 2006, 152). Agresivnost in jeza sicer lahko sprožata v komunikaciji val negativnih čustev, vendar je reakcijska stopnja odvisna od posameznika, kar pokaže z neverbalno komunikacijo (kretnje, mimika), jakostjo odgovora, impulzivnostjo in drugo. (Verschueren, 2000).

Primer 3 je vzorec obtožbe, kjer sogovorca izmenjata svoji mnenji po repliki. V debati je mogoče zaslediti konflikt, kjer sta udeleženca v določeni meri primorana zaradi javnega nastopa zadržati izbruh emocij. Obtoženi se je na sogovorčev argument odzval s protibtožbo, v kateri je mogoče zaslediti ironičen odgovor v obliki obžalovanja, da se je obtožba zgodila (se opravičujem, z obžalovanjem ugotavljam).

Primer 3:

D.P.: Poglejte, jaz sem bil zadnjih deset dni kar pod pritiskom, se opravičujem, takih neumnosti, kot jih govorijo kolega.

po repliki ...

M.P.: Prvič, z obžalovanjem ugotavljam, da SNS (stranka, katere D.P. je podpredsednik) vseskozi in venomer svoje pomanjkanje znanja skriva in jih nekoliko vlačijo v žalitve ... (Pod žarometom, 31. 1. 2006).

KONFLIKTNO POSEGANJE V BESEDO V JAVNIH RAZPRAVAH

V političnih diskusijah iz navedenih vzorcev oddaj so opazni tako impulzivni odzivi, kjer se obtožbe dogajajo kot vpad v besedo (primer 4), kot tudi mirnejši odgovori, kjer si obtoženi vzame čas in z daljšim monologom odgovori na obtožbo (primer 2). Vendar so odgovori odvisni od samodiscipline človeka, časovne omejenosti oddaje ter moderatorjevih zastavljenih vprašanj, ki so lahko včasih provokativna. Moderator vodi in povezuje oddajo, kar najpogosteje izvaja z vprašanji. Njegova vloga določa status nevtralnega akterja v oddaji (Dersley, Wootton, 2000), vendar se v praksi izkaže, da moderatorjeve nevtralnosti vselej ni mogoče zagotoviti in da so različne oblike posegov v razpravo odvisne od komunikacijskih slogov moderatorjev (Morello, 2005). Zanimivo je, da se obtožbe v večjem ali manjšem obsegu pojavljajo tudi pri drugih posameznikih, ki posegajo v potek razprave, kot so občinstvo, ocenjevalci, razsodniki in drugi (Morello, 2005, 212).

Vpad v besedo se izraža kot pojav, ki je v raziskavi namenjen opazovanju prekinitev v dialogih na radijskih in televizijskih oddajah, poimenovan kot 'pojav bodi tiho'.⁵ Ta je po definiciji "del komunikacijskega procesa v javnosti, ki nastane po agresivnih (verbalnih in/ali neverbalnih) prekinitev v pogovoru 'iz oči v oči', zaradi

katerih sogovorci kažejo znake ogroženosti" (Pinter et al., 2006, 3).

Vsak govorec, ki sodeluje v pogovorni oddaji, pričakuje v diskusiji neko pogovorno skladnost, kohezivnost in povezanost med dialogi tako, da ti delujejo smiselno. Če pogovor ne poteka pa navedenih načelih, udeleženci pogovora niso zadovoljni, saj njihovo pričakovanje tako ni izpolnjeno (Ule, 2005, 163). Konfliktnost z drugimi sogovorci nastane s takojšnjim posegom v sogovorčev govor, nestrinjanje pa se pokaže skozi verbalno agresivno prekinitev. Emocionalna reakcija znotraj dialoga, v katerem se prekinitev zgodi, je podobna tisti v primeru obtoževanja. Subjekt verbalno izrazi čustveno prizadetost z agresivno prekinitvijo in takojšnjo ali kasnejšo repliko na sogovorčevo trditev, s katero se ne strinja:

Primer 4:

J.K.: Takrat je Republika Slovenija dokončno mednarodno priznana dobila svojo obalo in od takrat naprej imamo neposreden dostop do morja ...

Z.T.: Toda, gospod Kacin, to sta dve popolnoma različni mnenji ...

J.K.: ... dejstva pa so neizpodbitna ...

Z.T.: ... pojdemo na mednarodno arbitražo, če vi menite, da imate prav. Boste dobili tudi to pravico, dosegli v mednarodni arbitraži (Trenja, 4. 9. 2003).

Izjema je moderator, čigar naloga je sprožiti konfliktnost med gosti z namenom, da ti razširijo in odpirajo nove teme (Parcher, 2004). Moderator je najpogostejši povzročitelj prekinitev, verjetno zato, da bi lažje vodil temo oddaje in preprečil odstopanja tem v oddaji (Morello, 2005; Dersley, Wootton, 2000).

To lahko predstavimo na primeru 5, ki se dokaj pogosto pojavlja v pogovornih oddajah:

Primer 5:

M.J.: In za nameček ponujata produkte oz. paketne popuste zato, če sklenejo ljudje posebno ...

MODERATOR: ... to se pravi Adriatic Slovenica in pa Triglav zdravstvena zavarovalnica ...

M.J.: ... tako ...

MODERATOR: ... ti dve sta delniški družbi, vi bi tudi radi bili ...

M.J.: ... ne radi bili, mogoče samo dve besedi ... (Pod žarometom, 31. 1. 2006).

Vzrokov za takšno medosebno nesoglasje je več, med drugim lahko s pomočjo analize raziskave avtorice Deborah Tannen, ki se sicer ukvarja z opazovanjem medosebne komunikacije, skušamo ugotoviti razlog za

5 Z enako metodo in instrumenti, kot so jih raziskovalci uporabili v svoji raziskavi (Pinter et al., 2006, 3), je avtorica opazovala prekinjanje v dialogih na primerih, kjer je opazovala oblike obtoževanja v javnih razpravah.

prekinjanja med govorcami v dialogu. Tannen pravi, da je prekinitev mehanična reakcija, ki je odvisna od posameznikovega dojemanja (govornih) pravil. Do takih nepazljivih prekinitev lahko pride zaradi različnega pojmovanja posameznikov glede vstopanja v besedo na nevljuden ali agresiven način. Te subjekte je Tannenova razdelila v dve kategoriji: "(1) visoko obzirne in (2) visoko vpletene, kjer prvi dajejo prioriteto uvidevnosti s tem, da se ne izpostavljajo, slednji pa dajejo prioriteto temu, da pokažejo zanesenjaško izstopanje" (Tannen, 1990, 196). Avtorica poudarja, da imajo različni govorniki različne načine pogovorov, zato se lahko sogovorec počuti ogroženega ob prekinitvi, četudi govornik prekinitev ni namerno storil. Ta opredelitev je sicer predpostavljena za zasebne odnose med posameznikoma, s primeroma 6 in 7 pa lahko koncept razširimo tudi na javno televizijsko področje:

Primer 6:

M.J.: Vseh 2.200.000 delnic bomo razdelili med vse zavarovance in ...

MODERATOR: ... vse, ki so kadarkoli bili?

M.J.: Ti, ki se bodo na dan vpisovali kot člani ... (Pod žarometom, 31. 1. 2006).

Primer 7:

J.K.: ... vaš študent bi padel, če bi rekel kaj takega, zato sem vas dolžan opozoriti.

D.R.: Jaz sem še vedno profesor, če bi vi pri meni delali izpit, bi gotovo padli. Vi ne ločite gospodarski pas, ribolovne cone so tudi podobne ...

J.K.: ... tudi Slovenija in Hrvaška sta slični, pa to ni eno in isto (Trenja, 4. 9. 2003).

Primer 6 opisuje govornico iz prve kategorije, ki se v dialogu ni izpostavljala, ampak je želel samo obširnejšo razlago neke teme. V slednjem primeru 7 opazimo, da skuša drugi sogovorec izstopati s svojim znanjem ter vztraja pri svojem mnenju. Njegove večletne izkušnje mu omogočajo avtoritativen odnos do svojega sogovornika, vendar mu slednji ne prizna te funkcije z odločno prekinitvijo.

EMOCIONALNOST KOT DEJAVNIK PREKINITEV

Medosebno komuniciranje je proces, v katerem nastopajo dejavniki, ki se med seboj povezujejo in vključujejo subjektivnost dveh ali več udeležencev pogovora, neverbalno komunikacijo, okolice in namena sporočanja ter emocionalnost. Zlasti slednja je pomemben vezni člen med jezikovnimi prvinami ter značajem človeka, ki se dogaja v njegovi notranjosti. Udeleženec pogovora skuša navzven vzpostaviti neko jezikovno interakcijo z drugimi udeleženci komunikacijskega procesa ter s svojimi izjavami in prepričanji vplivati na argumente drugih udeležencev. Težnja po prevladi nad

argumenti lahko sproži nesoglasja med sogovorniki, kar posledično privede do agresivne reakcije v obliki bodisi verbalne obrambe oziroma obtožbe bodisi nenadne prekinitev sogovornika z namenom zagovarjanja svojih argumentov. Čustveni odzivi se pri tem kažejo skozi jezikovne ali nejezikovne izraze, kot so žalitve, izbruhi jeze, fizične kretnje in mimika in podobno.

Pri prekinitvah je stopnja agresivnosti milejša oziroma "prekinitev in navidezen vpad v besedo je daleč od pravih agresivnih sprememb teme" (Hutchby, Wooffitt, 2006, 57). Avtorja, ki sta se ukvarjala z analizo vzrokov in načinov pri spremembah tem v pogovorih, poudarjata, da udeleženci s prekinitvami skušajo doseči večjo raznovrstnost (tem) v pogovoru. Tako je vpad v besedo označen kot trenutek v pogovoru, ki ga sogovorniki sprejemajo brez pomislekov.

Poglejmo, kako deluje agresivnost med visoko obzirnimi in visoko vpletenimi udeleženci. Visoko vpleteni govorniki so v pogovorih bolj sproščeni in sovpadajo v besedo, ne glede na to, ali je sogovorec zaključil misel. Konfliktna situacija se pojavi, ko v pogovoru sodelujeta visoko vpleten in visoko obziren govorec. Visoko vpleten izkaže svoj entuziazem do pogovora in daljšega odmora med stavki sogovornika ne razume kot grob vstop v besedo, ampak kot priložnost, da sogovornika dopolni in pokaže interes do sodelovanja v pogovoru. Drugače sprejema prekinitev visoko obziren govorec, ki prepusti besedo zato, da bi se izognil neprijetni situaciji, čeprav sogovorniku zameri prekinitev (Tannen, 2006, 354–355). Take razmejitve udeležencev glede na agresivnost v pogovoru ni mogoče opredeliti v vseh primerih. Obstajajo izjeme, kjer govorec sicer sproži argument kot obrambo na agresivno prekinitev, vendar ne kot dopolnitev na govornikovo trditev ali z namenom, da bi mu prepustil besedo. To se zgodi predvsem v primerih, ko prekinitelj poseže v besedo z odločno trditvijo ali zanimanjem, kot je prikazano v primeru 8:

Primer 8:

M.P.: Avtomatično bi prišlo do tega, zaradi zagotavljanja profita bi seveda tudi premije bile dražje pri delniški družbi ...

M.J.: ... to seveda ni res ... (Pod žarometom, 31. 1. 2006).

Uspešnost obojestranskega dialoga je po mnenju Vatovca v stopnji poslušalčeve odzivnosti. Ta se lahko odzove na tri načine: (1) sofluidno, kjer se poslušalec strinja s sogovornikom, mu ploska v potrditev, pritruje, vzklika in podobno, (2) nefluidno, kjer je poslušalec nevtralen, ter (3) protifluidno ali negativno, ko poslušalec zavrača govornikovo mnenje, izraža svoje negodovanje s klici, protestira, zapušča prostor in podobno (Vatovec, 1968, 129). Iz tega sledi, da se v vseh treh odzivih pojavljajo tako obtožbe kot prekinjanja sogovornikov, teh pa govorniki ne izražajo samo v negativni, tem-

več tudi v pozitivni obliki. Nefluidno obliko lahko označimo kot značilen način odzivnosti za moderatorja, ki ves čas nepristransko sodeluje v debati.

SKLEP

Tako obtožbe kot prekinitve med sogovorcema sta agresivni reakciji, ki sprožata emocionalno reakcijo med prisotnimi v dialogu, vendar so prekinitve milejše in manj verbalno nasilne. Hkrati delujeta kot stimulatorja na subjekt tako, da se je primoran zagovarjati z različnimi argumenti.

Nemalokrat se zgodi, da se pojava zgodita istočasno oziroma v istem dialogu, in sicer več kot enkrat v eni enoti analize. Oba sta indikatorja, ki napovedujeta agresivno verbalno reakcijo v dialogu med udeležencema. Obtožba nastane v dveh primerih, kot (samo)obramba osebe, ki je tarča prekinitve, ali kot mnenje osebe, ki je prekinitve izvedla. Zato je prekinitve trenutke, ob katerem je mogoče predhodno ali vzročno pričakovati eno

od vrst obtožb in obratno; prekinitve se lahko zgodi kot vzrok ali posledica obtožbe.

Analiza pogovornih oddaj ni potrdila, ali pojava delujeta vzajemno. Zaradi nekaterih skupnih lastnosti, kot so na primer izražanja emocij, pojma lahko delujeta vzajemno in/ali vzročno-posledično ter tako vplivata drug na drugega. Kljub temu se pojava pri individualnem vstopanju v interakcijski proces razlikujeta v načinu delovanja. Skupna lastnost jima je agresivna reakcija ter pogostost izvajanja s strani moderatorja. Kljub temu, da je voditelj oddaje v teoriji tisti subjekt, ki mora delovati nevtralnno ter brez bistvenega poseganja v govorčeve argumente, se je v primerih opazovanih pogovornih oddaj izkazalo, da so bili voditelji tisti, ki so z obtožbo ali prekinitvijo usmerjali potek oddaje. To se najpogosteje zgodi v primerih, ko moderator skuša nekaj pojasniti ali citirati posameznika. Izražanje čustev v javnih nastopih je problem, ki sproža reakcije, kot sta opazovana pojava. Prav ta način posredovanja idej skozi emocionalnost je cilj javnih pogovornih oddaj.

OBSERVATION OF INTERRUPTIONS AND ACCUSATIONS – THE CASE STUDY OF TALK SHOWS TRENJA AND POD ŽAROMETOM

Ines BEGUŠ

Bevkova ulica 2, SI-5270 Ajdovščina

e-mail: ines.begus@gmail.com

SUMMARY

Public communication is a process taking place among speakers in a public sphere in front of a wider audience. Speakers try to conduct themselves in an objective and neutral manner, yet do not always succeed. Disagreements between speakers lead to emotional reactions, perceivable in the form of verbal aggression and rude interruptions, termed accusations and interruptions in the present paper. Both processes are thought to represent emotional responses arising from disagreements between the two speakers in a debate and can arise separately, combined or reciprocally as cause and consequence.

Most important in panel discussions is the role of the moderator, who must keep a neutral stance throughout the entire debate, yet can influence the speakers to act in a verbally aggressive manner by posing provocative questions or with ambiguous quotations.

Interruptions and accusations often appear simultaneously in the television broadcasts Trenja and Pod žarometom as reactions to an assertion on the part of the other speaker. In fact, often the moderators provoke such happening, by the manner they moderate the discussion.

The analysis of talk-shows has shown, that verbally aggressive expression represents a problem to those public speakers, who try to preserve their rule of conduct, and a positive factor for the creators of panel discussions as their main interest is to gain as many direct answers to their questions they possibly can.

Key words: reciprocal communication, accusations, interruptions, emotions

VIRI IN LITERATURA

- Trenja, 4. 9. 2003** – Pogovorna oddaja Trenja, 4. 9. 2003. Produkcija POP TV. Proplus, d.o.o., komercialna televizija.
- Pod žarometom, 31. 1. 2006** – Pogovorna oddaja Pod žarometom, 31. 1. 2006. Produkcija Radio in televizija Slovenija, nacionalna televizija.
- Beguš, I. (2006):** Vloga obtoževanja v pogovornih oddajah na televiziji. Agregat, revija za sodobno družbenopolitično polemiko, 9/10. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 148–155.
- Dersley, I., Wootton, A. (2000):** Complaint sequences within antagonistic argument. *Research on language and social interaction*, 33 (4). Edmonton, 375–406.
- Drew, P. (1998):** Complaints about transgressions and misconduct. *Research on language and social interaction*, 31 (3/4). Edmonton, 295–325.
- Hayes, N., Orrell, S. (1998):** Psihologija. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.
- Hutchby, I., Wooffitt R. (2006):** Conversation analysis. Principles, practices and applications. Cambridge – Oxford (UK) – Malden (MA), Polity – Blackwell.
- Morello, T. J. (2005):** Questioning the questions: an examination of the 'unpredictable' 2004 Bush-Kerry town hall debate. *Argumentation and Advocacy*, 41. River Falls, 211–224.
- Parcher, J. (2004):** Factions in policy debate: some observations. *Contemporary Argumentation and Debate*, 25. Winston-Salem, 89–94.
- Pinter, A. (2002):** Between controversy and concurrence: the structure of opinion and communication in call-in radio programmes. *Medijska istraživanja*, 8, 2002, 1. Zagreb, 25–46.
- Pinter, A. et al. (2006):** Metodološke osnove za analizo avdiovizualnih medijev: raziskava: Pojav "bodi tiho". Koper, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper.
- Tannen, D. (1990):** You just don't understand: Women and men in conversation. New York, Ballantine Books.
- Tannen, D. (2006):** Language and culture. V: Fasold, R., Connor-Linton, J. (eds.): An introduction to language and linguistics. Cambridge, Cambridge University Press, 343–371.
- Ule, M. (2005):** Psihologija komuniciranja. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Vatovec, F. (1968):** Retorika ali govorništvo in javno nastopanje. Maribor, Založba Obzorja.
- Verschueren, J. (2000):** Razumeti pragmatiko. Ljubljana, Založba /*cf.